

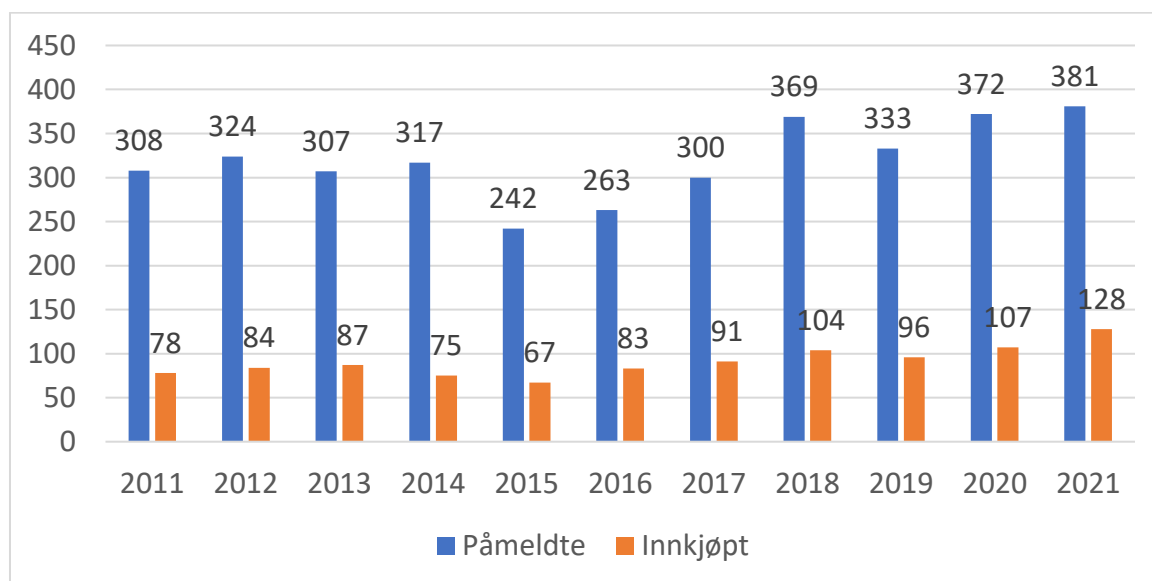
Rapport fra vurderingsutvalget for ny norsk sakprosa for voksne 2021

Fakta om påmeldinger og innkjøp/statistikk

Generelt 2021:

	Påmeldt	Avvist	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
Parallellutgave	265	19	246	118	128
Kun p-bok	116	23	93	10	83
Nynorsk	30	0	30	17	13
Bokmål	351	42	309	111	198
Forfatter - kvinne	140	19	121	58	63
Forfatter - mann	241	23	218	70	148
Totalt	381	42	339	128	211

Antall påmeldte og innkjøpte titler 2011-2021

Påmeldinger og innkjøp fordelt på forlag i 2021

Forlag	Påmeldt	Avvist	Behandlet	Innkjøpt	Avslått
CAPPELEN DAMM AS	39	1	38	20	18
GYLDENDAL NORSK FORLAG AS	22	2	20	9	11
H ASCHEHOUG & CO W NYGAARD AS	19	2	17	6	11
SPARTACUS FORLAG AS	18	0	18	12	6

KAGGE FORLAG AS	17	0	17	11	6
STIFTINGA DET NORSKE SAMLAGET	15	0	15	10	5
SOLUM BOKVENNEN AS	13	1	12	3	9
AGENDA RES PUBLICA MEDIA AS	12	0	12	4	8
DREYERS FORLAG OSLO AS	11	1	10	5	5
SVEIN SANDNES BOKFORLAG AS	10	3	7	0	7
PAX FORLAG AS	9	0	9	6	3
UNIVERSITETSFORLAGET AS	9	1	8	4	4
KOLOFON FORLAG AS	8	1	7	0	7
FORLAGET MANIFEST AS	6	0	6	4	2
HUMANIST FORLAG AS	6	0	6	2	4
VIGMOSTAD & BJØRKE AS	6	0	6	1	5
MUSEUMSFORLAGET AS	6	2	4	0	4
FORLAGET PRESS AS	5	0	5	4	1
FORLAGET OKTOBER AS	4	0	4	3	1
J M STENERSENS FORLAG AS	4	0	4	3	1
ORKANA FORLAG AS	4	1	3	1	2
PITCH FORLAG AS	4	0	4	1	3
FRISK FORLAG AS	4	3	1	0	1
ST OLAV FORLAG	3	0	3	2	1
FAGBOKFORLAGET	3	0	3	1	2
ARES FORLAG AS	3	0	3	0	3
EMBLA	3	0	3	0	3
SKAMLØST FORLAG AS	3	1	2	0	2
UTEN TITTEL AS	3	3	0	0	0
VEGA FORLAG AS	3	1	2	0	2
PELIKANEN FORLAG AS	2	0	2	2	0
FORD FORMGIVNING FORTISSIMO FORLAG	2	0	2	1	1
FORLAGET HISTORIE & KULTUR AS	2	0	2	1	1
PANTAGRUEL FORLAG AS	2	0	2	1	1
ABSOLUTT FORLAG ERLAND BEKKELUND	2	1	1	0	1
DET NORSKE BIBELSELSKAP	2	0	2	0	2
DOCUMENT.NO AS	2	0	2	0	2
DØVES VERDEN	2	0	2	0	2
FLUX FORLAG AS	2	0	2	0	2

FORLAGSHUSET VEST AS	2	0	2	0	2
FREKK FORLAG AS	2	0	2	0	2
ORFEUS PUBLISHING AS	2	1	1	0	1
STIFTELSEN PSYKIATRISK OPPLYSNING	2	0	2	0	2
VÅRT LAND AS	2	0	2	0	2
BOKSMIA Olav Randen	1	0	1	1	0
HARPEFOSS HOTELL KUNSTARENA	1	0	1	1	0
KALLIOPE KUNSTBØKER	1	0	1	1	0
SKALD AS	1	0	1	1	0
STRAWBERRY PUBLISHING AS	1	0	1	1	0
A6 COMMUNICATIONS V/ HAGEN	1	0	1	0	1
ABC-COMPANY E-SKUVLA AS	1	0	1	0	1
ANN-CHRISTIN KONGSNESS	1	0	1	0	1
ANTIPODE FILMS AS	1	0	1	0	1
ARTE VIDA AS	1	0	1	0	1
ARTMUSE TOM GRAVLI	1	0	1	0	1
BERG BRAVADO FORLAG	1	0	1	0	1
BOK I NORD AS	1	1	0	0	0
BOKHUSET FORLAG AS	1	0	1	0	1
CIRKELEN FORLAG AS	1	1	0	0	0
CIVITA AS	1	1	0	0	0
CORPORATE GOOD AS	1	0	1	0	1
DINAMO FORLAG AS	1	0	1	0	1
EFREM FORLAG AS	1	0	1	0	1
EGMONT KIDS MEDIA NORDIC AS	1	0	1	0	1
ELEFANTUS AS	1	0	1	0	1
FAIR FORLAG AS	1	0	1	0	1
FAIRGATES PRODUCTIONS AS	1	1	0	0	0
FANFARE AS	1	0	1	0	1
FLATNES FRILANS	1	0	1	0	1
FORFATTER ANN HILDE BOLSTAD	1	1	0	0	0
FORLAGET VESTAVIND Tormod Valaker	1	0	1	0	1
FORLAGSHUSET I VESTFOLD AS	1	0	1	0	1
FOSSEKLEIVA KULTURSENTER	1	0	1	0	1
FOTOGRAF SOFIE AMALIE KLOUGART	1	1	0	0	0

FOTOKNOFF AS	1	0	1	0	1
FREIDIG FORLAG Jon Roar Bjørkvold	1	0	1	0	1
FRI FLYT AS	1	0	1	0	1
GJESS WE CAN AS	1	1	0	0	0
GREGORY GURVICH STORM Q	1	1	0	0	0
GRØNT FORLAG DA	1	0	1	0	1
HELE DEG-NINA BULL-ENGELSTAD	1	1	0	0	0
HOVDE FORLAG	1	0	1	0	1
INNER EAR AS	1	1	0	0	0
IRIS PUBLISHING AS	1	0	1	0	1
JON OTTERBECK AS	1	0	1	0	1
JÆREN FORLAG AS	1	0	1	0	1
KARL ROGER MELBY	1	0	1	0	1
KARMØYS NOSTALGISKE FORENING	1	0	1	0	1
KASAVI V/ ARNE-TERJE SÆTHER	1	0	1	0	1
KATHRINE GEARD	1	0	1	0	1
KJERNEPAR AS	1	1	0	0	0
KRISTIN ELI STRØMME	1	0	1	0	1
KULTURDROPS AS	1	0	1	0	1
KUNSTGJØDSEL AS	1	1	0	0	0
KYSTFORLAGET Torbjørn Ødegaard	1	0	1	0	1
LANGUM RUNI	1	1	0	0	0
LAYTON FORLAG	1	0	1	0	1
MANUSKRIFT FORLAG AS	1	0	1	0	1
MPATHIC DA	1	0	1	0	1
NINA LEA	1	0	1	0	1
NINA SKAUGE KOMMUNIKASJON	1	0	1	0	1
NO COMPRENDO PRESS AS	1	0	1	0	1
NYTT LIV NETTVERKET	1	0	1	0	1
OLABMX AS	1	1	0	0	0
PAPERMOON AS	1	0	1	0	1
PARADIGMESKIFTE FORLAG AS	1	1	0	0	0
PROKLAMEDIA AS	1	0	1	0	1
QUINTANO TRANSLATION AND PUBLISHING	1	0	1	0	1

ROGER ENGVIK HAVKANTEN NATURBILDER FORLAG	1	0	1	0	1
SAGABOK AS	1	0	1	0	1
SCHREIBTISCH VERLAG BØRRE HAUGSTAD	1	0	1	0	1
SKYCOM24 AS	1	0	1	0	1
SLAUMANN KUNSTNER OG FJELLFØRER	1	0	1	0	1
SNØHETTA FORLAG AS	1	0	1	0	1
SOLLIA FORLAG Bjørn Brænd	1	0	1	0	1
STIFINNERNE AS	1	0	1	0	1
STIFTELSEN LINGARD SKUTEMINNE	1	0	1	0	1
STIFTELSEN TRONDHEIM ELEKTRONISKE KUNSTSENTER	1	0	1	0	1
STIFTELSEN WESTGAARD MUSEUM	1	0	1	0	1
SVEIN-OVE ARNESEN	1	0	1	0	1
URBAN ESSENTIALS AS	1	0	1	0	1
WOLL NATURFOTO	1	0	1	0	1
Z-FORLAG AS	1	0	1	0	1
ÆR FORLAG AS	1	0	1	0	1

Totalt er det 124 forlag som har meldt på titler i 2021.

Om utvalget

Utvalget har i 2021 bestått av følgende medlemmer: Anne Hege Simonsen (leder), Steinar Engeland, Grethe Fatima Syed, Astrid de Vibe og Kjetil Ansgar Jakobsen. Olav Hamran og Bjørn Kvalsvik Nicolaysen har vært varamedlemmer, men har ikke deltatt på noen møter.

Kort om utvalgsmedlemmenes bakgrunn og kompetanse:

- **Anne Hege Simonsen** (1965) Oslo. Førsteamanuensis i journalistikk ved Institutt for journalistikk og mediefag ved OsloMet-storbyuniversitetet. Hun har bakgrunn som journalist, redaktør og faglitterær forfatter. Hun er sosialantropolog av utdanning, med PhD i estetiske fag fra Universitetet i Bergen.
- **Steinar Engeland** (1968) Vestfold og Telemark. Litteraturrådgiver fylkeskommunen. Utdannet adjunkt og har mange års erfaring som lærer. Har mastergrad i faglitterær skriving.
- **Grethe Fatima Syed** (1968) Vestland. Sakprosaforfatter og frilans akademiker med doktorgrad i nordisk litteratur.

- **Astrid de Vibe** (1950) Oslo. Mag.art. i allmenn litteraturvitenskap, over 30 års forlagserfaring fra ulike forlag, bl.a. litterær direktør i Gyldendal (1995-2000) og forlagsdirektør i Pax (2000-2018).
- **Kjetil Jakobsen** (1965) Oslo. Dr.art. i idehistorie fra Universitetet i Oslo. Professor i historie ved Nord Universitet. Fra 2011 til 2014 var han Henrik Steffens professor i nordiske studier ved Humboldt Universitetet, 2009 til 2011 førstelektor i idéhistorie ved UiO og fra 2006 til 2009 postdoktor i medie- og informasjonsvitenskap ved UiB.
- **Olav Hamran** (1966) Oslo. Historiker og sakprosaforfatter. Seksjonssjef på Kulturhistorisk museum.
- **Bjørn Kvalsvik Nicolaysen** (1957) Rogaland. Cand.philol. i skandinavisk litteratur, og professor i lesevitenskap på Universitetet i Stavanger. Er bokanmelder for Dag og Tid.

Det ble arrangert åtte møter i 2021.

Lesingen/vurderingen i utvalget er organisert slik at hver påmeldt tittel har to førstelesere og tre kontroll-lesere. Ved uenighet oppnevnes en tredje førsteleser. Tredjeleser ble brukt på 20 titler i 2021. Utvalget står som helhet bak vedtakene som blir gjort og enkeltavgjørelser kommenteres ikke.

Det har ikke vært innhentet konsulentuttalelser i 2021.

Med unntak av 2019 har antallet påmeldte titler økt årlig fra 2017. I 2021 var det påmeldt 381 titler og 128 av disse ble innkjøpt. Tildelingsprosenten i 2021 endte dermed på 33 prosent, takket være ekstrabevilgninger.

Avsetningen for 2021 var i utgangspunktet på kr 23 700 000. I tillegg ble det tilført stimuleringsmidler fra Kulturdepartementet i tre omganger: kr 3 000 000 (R9/20), kr 2 500 000 (R2/21) og kr 2 500 000 (R7/21). Totalt kr 8 000 000. 25 av titlene er kjøpt inn med stimuleringsmidlene. I tillegg ble det overført kr 280 000 fra tilskuddsordningen for litteraturprosjekt til ordningen i fagutvalgsmøte 25.11.21, og det tilsvarer i overkant av en tittel. Totalt var budsjettet for 2021 på kr 31 980 000. Uten ekstrabevilgningene ville det blitt kjøpt inn 102 titler.

Trender og tendenser i påmeldte og innkjøpte titler

Nytt av året er en klar vekst i antallet påmeldte titler som omhandler klimakrise, naturdegradering og miljøspørsmål, samt pandemirelaterte titler om virus, bakterier, pest og korona-erfaringer. Interessen for sistnevnte tematikk skyldes naturlig nok covid-19-pandemien, og utvalget forventer flere utgivelser om dette emnet også i 2022. Også 10-årsmarkeringen av terrorhandlingene 22. juli 2011 dannet bakteppe for mange interessante utgivelser som på ulike måter behandlet det politiske og samfunnsmessige etterspillet av terroraksjonene på Utøya og i regjeringskvartalet.

Klimakrise, natur- og miljøspørsmål omhandles i alle sjangre, fra reportasjelitteratur om kampen mot vindkraft, historisk-politiske analyser av striden om iskanten, til nærstudier av rev og ulv, og mer filosofiske betraktninger om menneskets plass i naturen. Klimakrisen er altså i økende grad til stede som bakteppe for bredere og mer eksistensielle prosjekter, selv

om utvalget også i 2021 fikk til vurdering en rekke forbrukerorienterte titler som informerer og oppfordrer til mer bærekraftig forbruk. Ca. 13 prosent av de påmeldte titlene hører hjemme i denne kategorien.

Norske sakprosaforfattere var i 2021, som tidligere, opptatt av historie. Med totalt 22 prosent er dette fortsatt den største enkeltkategorien (NB: her er ikke 22. juli-bøkene regnet inn). Andre verdenskrig byr fortsatt på nytt materiale og nye perspektiver for historikerne, med Kjetil Gjølme Andersens bok om *Hitlers byggherrer* og Synne Corells *Likvidasjonen* som to eksempler. Debatten om Marte Michelets bok *Hva visste hjemmefronten* (utgitt i 2018) fikk også etterspill i form av flere utgivelser i 2021. Også Berit Reisels *Hvor ble det av alt sammen* vitner om at norske jøders skjebne under og etter den andre verdenskrigen ikke er et ferdigskrevet tema.

Eldre deler av norsk historie forvaltes i stor grad gjennom biografisjangeren. I 2021 er det særlig mange historiske biografier om kvinner som har utmerket seg. Rachel Grepp, Katti Anker Møller, Brummenæs & Torgersen, to kvinnelige skipsredere fra Haugesund, samt husmorskolepioner Minna Wetlesen, er alle eksempler på hvordan historieforståelsen utdypes gjennom nære portretter av kvinnelige samfunnsaktører. Også historien om den hellige Birgitta kan trekkes fram her. Hun var riktignok svensk, men Unn Falkeids bok om denne helgenforklarte strategen, *Den hellige Birgitta*, gir en medrivende og original innføring i europeisk politikk, samfunnsliv og, selvsagt, religiøse stridsspørsmål på 1300-tallet. Fra nyere tid kan vi trekke fram sønner som skriver om sine forfattermødre, som i Magnus Takvams bok om Marie Takvam, og Lars Viks bok om Bjørg Vik. Gjennom disse kvinnene møter vi det norske kulturlivet på 1960- og 70-tallet som en temmelig røff arena.

Verden utenfor Norge er også representert, men i langt mindre omfang. Variasjonen på dette feltet er derfor stor, men tittelutvalget er såpass lite at det er vanskelig å peke på trender. Cecilie Hellestveit byr eksempelvis på en rå og innsiktsfull analyse av Jemens komplekse rolle i verdenspolitikken, mens Geir Pollen lar oss drive langsomt langs Volga, inn i den mangslungne russiske historien. Spennet fra en detaljert innføring i Det gamle Egypt til India på 200 sider er også stort. Samlet sett er dette et felt der utvalget gjerne etterlyser flere titler.

Helse, sinn, kjønn og kropp er et annet populært felt for norske sakprosaforfattere. Det spenner fra psykiske problemer, seksualitet og sykdommer til kosthold. Mange av disse titlene har form av selvhjelps bøker som, selv om de kan være gode, faller utenfor ordningen. Sorg, tap og traumer var en viktig kategori også i 2021. Her står selvsagt 22. juli-litteraturen i en særstilling, og den har vært nesten overraskende variert og god. Som påpekt i tidligere rapporter fra utvalget er traumer et særdeles vanskelig felt å skrive om, særlig når det dreier seg om sterke personlige beretninger om vonde erfaringer. Private og mer selvterapeutiske prosjekter får ofte en etisk slagside, noe som tidligere har vært problematisert av utvalget. 22. juli-litteraturen har likevel i stort monn maktet å få fram problemstillinger som går utover enkeltskjebnene og som dermed blir relevant for et større publikum.

Stilmessig kan det, i år som i fjor, slås fast at norske sakprosaforfattere jevnt over er opptatt av innhold mer enn form. Utvalget har hatt få essays til behandling i 2021, og det er sjelden sakprosabøker utmerker seg gjennom skrivekunst. Når skjønnlitterære stemmer som Karl

Ove Knausgård og Geir Gulliksen velger sakprosa som form skiller de seg derfor fort ut gjennom sin språk- og formbevissthet. Utvalget vil også trekke fram Lena Lindgrens mangefasetterte og foruroligende essay *Ekko* og Sverre Bjertnæs' selvbiografi gjennom kunst i *Mine bilder* som gode eksempler på gjennomarbeidet skrivekunst. Her kan det være inspirasjon å hente også for andre. Utvalget oppfordrer dessuten gjerne til mer lekenhet i sakprosaen, slik for eksempel Simen Sætre og Kjetil Østli demonstrerer muligheten for i sin historie om norsk lakseoppdrett, *Den nye fisken*.

Utvalgets tanker om ordningens rammer og innretning

Utvalgets økonomiske rammer tilsier at det er begrenset til å kjøpe inn 28–29 prosent av de påmeldte utgivelsene. Tross tilleggsbevilgninger i 2021 har mange titler som kunne fortjent innkjøp blitt avslått. Avslagene i 2021 kan grupperes i følgende tre hovedkategorier:

- a) Bøker som ikke har vært underlagt en tilstrekkelig redaksjonell bearbeiding.
- b) Bøker som faller utenfor ordningen.
- c) Bøker som tilfredsstillor ordningens krav, men som ikke er blitt prioritert av økonomiske årsaker.

I kategori a) finner vi en del titler med stort innholdsmessig potensial, men som ikke har gjennomgått nødvendig redaksjonell kvalitetssikring, det være seg etisk, strukturelt eller språklig. Som tidligere ser vi at små, ofte private forlag med lite ressurser skiller seg negativt ut, men også de store forlagene kunne mange ganger gjort en større redaksjonell innsats. Kategori b) utgjorde i 2021 ca. 7,5 prosent av de påmeldte titlene. Dette er færre enn i 2020, men vi tolker dette fortsatt som et tegn på at mange forlag ikke forholder seg aktivt til kriteriene for ordningen. Utvalget oppfordrer derfor forlagene til å sette seg inn i kriteriene før bøkene sendes til vurdering. For bøkene i kategori c) er det utvalgets ønske at ordningen tilføres en permanent økt prioritering. Norsk sakprosa forvalter et sentralt samfunnsoppdrag gjennom sitt bidrag til den offentlige samtalen og den norske kunnskapsbanken, og fortjener en framskutt posisjon i norske folkebiblioteker. I 2021 ble utvalget invitert til å gi innspill til Kulturrådets diskusjon om hvordan ordningens kriterier kan gjøres tydeligere, samt hvordan de kan bidra til å synliggjøre hva som ville være en fornuftig økonomisk ramme for norsk sakprosa. De nye kriteriene ble vedtatt av Kulturrådet høsten 2021, og trådte i kraft fra og med runde 1 i 2022. De omfattes derfor ikke av denne rapporten.